

ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΟΝΙΟΥ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΚΥΝΘΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤ΄ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΙΟΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΖΑΚΥΝΘΟΣ, 23-27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1997

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΑΝΑΤΥΠΟ

ΑΘΗΝΑ 2001

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΛΑΤΙΟΥ ΣΤΗΝ ΖΑΚΥΝΘΟ ΤΟΝ 18^ο ΑΙΩΝΑ

Π. Δ. Μιχαηλάρης

Είναι γνωστό ότι η πόλη της Βενετίας από την άρχη της ιδρύσεώς της ως και τις τελευταίες αναλαμπές της παρουσίας της στα ευρωπαϊκά πράγματα συνδέθηκε στενά και ως ένα μεγάλο σημείο εξαρτήθηκε από το άλατι, δηλαδή από την παραγωγή και διάθεση του προϊόντος αυτού στο έσωτερικό της βενετικής επικράτειας αλλά κυρίως στις αγορές της Κεντρικής Ευρώπης¹. Άλάτι λοιπόν έδωσαν πρώτα τα τενάγη της λιμνοθάλασσας και άλατι έν συνεχεία άναζητήθηκε σέ όσα μέρη πραγματοποιήθηκαν βενετικές έγκαταστάσεις και βέβαια και στα Έπτάνησα με μεγαλύτερη επίδοση στην Λευκάδα του 18^{ου} αϊ. Έξαιρεση φυσικά δέν έγινε για την Ζάκυνθο ή όποια τις τελευταίες δεκαετίες πριν από την κατάλυση του βενετικού κράτους άποτελεί την άπόληξη του τόξου εκείνου του κατάστικτου άπο άλυκές, τό όποιο άρχίζοντας άπο τόν κόλπο της Βενετίας διατρέχει τις ιταλικές και τις δαλματικές άκτες για νά καταλήξει στο Ίόνιο και την Ν. Ίταλία, ένω παλαιότερα οί μεσογειακές προεκτάσεις του έφθαναν ως την Κρήτη και την Κύπρο.

Ή ιστορική πλαισίωση των άλυκων της Ζακύνθου έχει συντελεσθεί τά τελευταία χρόνια² και έχει έπισημανθεί και άναδειχθεί ή θέση τους άνάμεσα στις

1. Ή βιβλιογραφία για τό βενετσιάνικο άλατι είναι πολύ μεγάλη και ή άναφορά σ' αυτήν άπαιτεί πολλές σελίδες· γι αυτό κρίνω σκόπιμο ή παραπομπή νά γίνει κυρίως στα έργα του Μ. Mollat και συνεργατών, *Le Rôle du sel dans l' Histoire*, Paris 1968 και κυρίως του Jean-Claude Hocquet, *Le sel et la fortune de Venise*, vol. I-II, Λύλλη 1978 όπου και πλούσια βιβλιογραφία. Χρήσιμα έπίσης στοιχεία για την ιστορία των άλυκων της Ζακύνθου στα νεότερα χρόνια βλ. στο Λ. Ζώης, *Λεξικόν Ίστορικόν και Λαογραφικόν Ζακύνθου*, τ. 1, Μέρος Πρώτον, Άθήνα 1963, σ. 38-39.

2. Μαριάννα Κολουβά-Καραλέκα, "Οί άλυκές στη Ζάκυνθο: παραγωγή και έκμετάλλευση (16^{ος}

άλλες παραγωγικές δραστηριότητες του νησιού· αυτή λοιπόν ή έπαρκώς μελετημένη πορεία φθάνει περίπου ως τις άρχές του 17^{ου} αί. Μετά από την περίοδο αυτή δέν φαίνεται νά σημειώνονται ούσιαστικές μεταβολές και ή παραγωγή του άλατιού στο νησί συνεχίζεται με τό ίδιο σύστημα: ένοικίαση δηλαδή τών άλυκων μέσω δημοπρασίας³, ύποχρέωση μέρους τών κατοίκων τών χωριών Κατασταριού και Μετοχιού⁴ νά έργάζονται στις άλυκές με την έπιβολή “άγγαρείας”⁵, παραγωγή άλατιών λεπτών (sali minuti) άπό τά όποια ή μεγαλύτερη ποσότητα, άν όχι όλη, είταν προορισμένη νά διατεθεί για τις άνάγκες τών νησιωτών, οί όποιες -έκτός άπό την άμεση κατανάλωση -είχαν κυρίως νά κάνουν με την καλλιέργεια τής έλιās, δηλαδή την συντήρηση του έλαιοκάρπου μέχρι αυτός νά φθάσει στην εκθλιψη, αλλά και τη συντήρηση του κρέατος. Φυσικά όλα αυτά και πολλά άλλα, όπως λ.χ. τά σχετικά με την κατασκευή και συντήρηση τών άλυκων προβλέπονταν με κάθε λεπτομέρεια στις συμβάσεις ένοικίασης και διάθεσης του προϊόντος που συνάπτονταν κάθε φορά μεταξύ τής Βενετικής ‘Υπηρεσίας επί του ‘Αλατιού και του έκάστοτε ένοικιαστή.

Τό γεγονός που πραγματεύεται ή παρούσα μελέτη⁶ έχει νά κάνει με την

αί.)”, Τά ‘Ιστορικά 10 (1989) 47-74, όπου και ή παλαιότερη διβλιογραφία για την ίστορία τής παραγωγής άλατιού στο νησί.

3. Τά συμβόλαια ένοικίασης τών άλυκων παραθέτουν με κάθε λεπτομέρεια τις ύποχρεώσεις του ένοικιαστή· χονδρικά μπορούμε νά αναφέρουμε ότι αυτός έκτός άπό τό έτήσιο ποσόν τής ένοικίασης, έχει την ύποχρέωση νά παραδίδει στο Δημόσιο μία προκαθορισμένη ποσότητα άλατιού ενώ τό υπόλοιπο τής παραγωγής μπορούσε νά τό διαθέσει με όποιο τρόπο ήθελε και σύμφωνα με τους ρυθμούς τής άγοράς· φυσικά όλα τά έξοδα παραγωγής του προϊόντος βάραιναν άποκλειστικά τόν ένοικιαστή και αυτά είχαν σχέση με την συντήρηση τών άλυκων και την πληρωμή τών άλυκαριών (βλ. και Κολυβά-Καραλέκα, “Οί άλυκές”, δ. π., σ. 58 κ.έξ., 65 κ.έξ.)· βλ. και στο Παράρτημα την “Προκήρυξη ‘Ενοικίασης” τών άλυκων του 1736 (Stampa, σ. 73-74).
4. Ούσιαστικά πρόκειται για την ίδια τοποθεσία άφοϋ κατά τόν Α. Ζώνη, *Λεξικό*, δ. π., Μέρος Β', σ. 421 έτσι ονομαζόταν παλιά τό χωριό Μικρό Καταστάρι.
5. Βλ. τά σχετικά στο Κολυβά-Καραλέκα, “Οί άλυκές”, δ. π., σ. 51 κ.έξ. Στην σημαντική αυτή μελέτη τής Μ. Κολυβά μπορούμε επίσης νά παρακολουθήσουμε τις όποιες έξαγωγές του ζακυνθινού άλατιού, τόν όγκο παραγωγής καθώς και την πολιτική τής κυρίαρχης Βενετίας σχετικά με τό προϊόν αυτό έν άναφορά προς τόν χώρο του ‘Ιονίου.
6. Η μελέτη αυτή βασίζεται σέ ύλικό που προέχεται άπό την έντυπη δικογραφία (Stampa) με τόν τίτλο *Stampa del comun di Catastari del Zante. Al Laudo* που άπόκειται στο άρχείο τής οίκογένειας Περούλη τών Κρατικών ‘Αρχείων τής Βενετίας. Πλήρη περιγραφή του έντύπου βλ. στο Π. Μιχαηλάκης, “Κατάλογος έντύπων δικογραφιών (Stampa) του ‘Αρχείου Περούλη”, *Αφιέρωμα στον πανεπιστημιακό δάσκαλο Βασ. Βλ. Σφυρόερα*, Αθήνα 1992, σ. 165, άρ. 85. Τό έντυπο αυτό περιλαμβάνει την δικογραφία τής διένεξης τών κατοίκων του Κατασταριού με τους ένοικιαστές τών άλυκων όταν οί τελευταίοι έπιχείρησαν νά αλλάξουν τό 1733 την ποιότητα του παραγομένου προϊόντος δηλαδή νά τροποποιήσουν την μέθοδο παραγωγής. Για τις στάμπες γενικά βλ. την έργασία του ‘Ανδρέα Μαγκλάρα, *Συμβολαί εις την έρευνα και μελέτην τών Stampa: Stampa τής εκ Κεφαλληνίας οίκογενείας Carburι*, Πάτρα 1977 (σέ μορφή δακτυλόγραφου).

προσπάθεια ανατροπής της κανονικότητας που χαρακτηρίζει όλα αυτά τα χρόνια την παραγωγή άλατιού στην Ζάκυνθο και ειδικότερα την αλλαγή ποιότητας του παραγομένου προϊόντος⁷.

Στην Ζάκυνθο ανέκαθεν η παραγωγή άλατιού ήταν αποκλειστικά στραμένη προς τα ψιλά άλατια και σ' αυτά είχαν αποκτήσει την ανάλογη εμπειρία οι κάτοικοι των χωριών που συνέβαλαν δια της άγγαρείας στην παραγωγή τους. 'Ωστόσο τους ρυθμούς αυτούς έρχεται να ταράξει η πενταετής (1 'Απριλίου 1733-30 Μαρτίου 1738) ένοικίαση των άλυκων της Ζακύνθου από τον Χριστόφορο 'Αντωνίου Γαέτα⁸ έναντι ετήσιου τιμήματος 2056 δουκάτων.

Η πρώτη χρονιά παραγωγής υπό τους νέους ένοικιαστές δεν παρουσίασε καμιά καινοτομία. 'Ωστόσο με τις έντολες που εκδίδει ο προνοητής Ζακύνθου Τζιρολάμο Μινότο προς τους κατοίκους των χωριών που εμπλέκονται στην παραγωγή του άλατιού σχετικά με τις απαραίτητες προπαρασκευαστικές εργασίες που πρέπει να γίνουν ένοψει της νέας περιόδου παραγωγής (1734-1735), κάνει μνεία με τρόπο λακωνικό αλλά σαφή της καινοτομίας που πρόκειται να ακολουθήσει: αναφέρεται δηλαδή στην παραγωγή άλατιού "all' uso di Trapano"⁹. Αυτό όμως θα προξενήσει τις έντονες αντιδράσεις εκ μέρους των κατοίκων των ενδιαφερομένων χωριών και τις αντίθετες προσπάθειες των ένοικια-

7. 'Εδώ πρέπει να πούμε ότι τα άλατια χονδρικώς διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: τα χοντρά (sali grossi) και τα ψιλά άλατια (sali minuti) ανάλογα με τον όγκο των κρυστάλλων τους. Η παραγωγή της μιάς ή της άλλης ποιότητας εξαρτάται από το βάθος των άλοπηγιών, δηλαδή των κοιλοτήτων μέσα στις οποίες εισάγεται για να εξατμισθεί το θαλάσσιο νερό από το οποίο λαμβάνεται το άλατι· έτσι τα χοντρά άλατια λαμβάνονται από βαθιά άλοπηγια ενώ τα ψιλά από ρηχά. Ποιοτικά φαίνεται ότι είναι καλύτερα τα χοντρά επειδή είναι λευκότερα και κυρίως καθαρότερα, δηλαδή απαλλαγμένα από άλλες προσμίξεις· φυσικά η παραγωγή των χοντρών άλατιών παρουσιάζει μεγαλύτερη δυσκολία καθώς απαιτείται η κατασκευή βαθύτερων κοιλοτήτων ενώ και η συγκέντρωση του παραγομένου άλατιού δυσχεραίνεται σημαντικά.
8. Τα σχετικά με την οικογένεια αυτή (αναφέρεται και ως Γαίτα) βλ. στο Λ. Ζώης, *Λεξικόν, δ.π.*, σ. 112. Η ένοικίαση των άλυκων γίνεται στη Βενετία από τον Stefano-Antonio Turcone για λογαριασμό του Γαέτα. Να προσθέσουμε εδώ ότι από τα στοιχεία που μās παρέχει η δικογραφία, προηγούμενος ένοικιαστής των άλυκων υπήρξε ο 'Αναστάσιος Πυρόπουλος, ο οποίος χρησιμοποίησε τον ίδιο πληρεξούσιο για να ένοικιάσει τις άλυκές.
9. Η έκφραση αυτή που χρησιμοποιείται πολύ συχνά στις πηγές για την παραγωγή του άλατιού, προσδιορίζει την ποιότητα του προϊόντος και συγχρόνως κατά τον 18^ο αί. όταν η Βενετία δυσχεραίνεται να προμηθευτεί άλατι από ορισμένες περιοχές για διάφορους λόγους, προσδιορίζει ότι το παραγόμενο σε μιά περιοχή προϊόν θα αντικαταστήσει την εισαγωγή που κάλυπτε μία άλλη περιοχή (εδώ πρόκειται για τις τεράστιες άλυκές της αρχαίας πόλης Δρέπανο στη Σικελία). Βέβαια συναφές αποτέλεσμα της αλλαγής είναι η διάνοιξη διαφορετικών άλοπηγιών, πράγμα που αναφέρεται στις έντολες του Μινότο. 'Ας προσθέσουμε ότι οι άλλες έντολες του προνοητή άφορον στον καθαρισμό των άλυκων, την απαγόρευση βόσκησης του χώρου κατά τον χειμώνα και την είσοδο πλοιαρίων στις άλυκές: για όλα προβλέπονται οι ανάλογες χρηματικές αποζημιώσεις που καταβάλλονται στο Δημόσιο αλλά και στους ένοικιαστές.

στῶν προκειμένου νὰ ἐπιβάλλουν τὰ σχέδιά τους. Ἡ διαμάχη αὐτὴ θὰ λάβει ὀξυτάτη μορφή καὶ κατ' ἀκολουθίαν θὰ ὀδηγηθεῖ ἐνώπιον τῆς βενετσιάνικης δικαιοσύνης· ἔξαιτίας ἀκριβῶς τῆς προσφυγῆς τῶν κατοίκων τοῦ Κατασταριοῦ ἐναντίον τῶν ἐνοικιαστῶν καὶ τῆς συγκρότησης τῆς σχετικῆς ἔντυπης δικογραφίας¹⁰ ἔχουμε σήμερα στὴν διάθεσή μας τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ φωτίζουν τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀλλὰ συγχρόνως μᾶς παρέχουν καὶ πρόσθετες πληροφορίες γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Ζακύνθου. Βέβαια δὲν ὑπάρχει λόγος ἐδῶ νὰ παραθέσουμε τὴν σειρά τῶν ἀλλεπάλληλων προσφυγῶν καὶ ἀντιπροσφυγῶν ποὺ γίνονται ἀπὸ τοὺς διαδίκους· ἄλλωστε δὲν θὰ φωτίσει περισσότερο τὸ θέμα μας ἡ πλήρης ἀνασυγκρότηση τῆς διαμάχης μὲ τὰ ἐκατέρωθεν ἐπιχειρήματα. Πιστεύουμε ὅμως ὅτι πρέπει νὰ κατανοήσουμε τὴν λογικὴ ἐκείνη ποὺ ὠθεῖ σὲ μιὰ καινοτομία καὶ τὴν ἄλλη ποὺ τὴν ἀντιμάχεται καὶ παράλληλα νὰ ἀναζητήσουμε τοὺς οὐσιαστικούς λόγους ποὺ ἐμποδίζουν καὶ στὸ τέλος ματαιώνουν προσπάθειες ποὺ ἐνέχουν τὰ σπέρματα γιὰ τὴν ἀνατροπὴ ὀρισμένων παγιωμένων συνηθειῶν. "Ὅμως ἄς πάρουμε τὰ πράγματα μὲ τὴν σειρά.

Στὴν διαδοχικὴ λοιπὸν σειρά τῶν ἐνοικιαστῶν τῶν ἄλυκῶν τῆς Ζακύνθου ἐμφανίζεται τὸ 1733 ὁ Χριστόφορος Γαέτας μὲ συνεταιίρους τοὺς Νικολὸ Κατήφορο καὶ Ἀναστάσιο Γεωργίου Πυρόπουλο, οἱ ὅποιοι ἐνοικιάζουν τὶς ἄλυκὲς στὸ Καταστάρι γιὰ 5 χρόνια ἐναντι 2056 δουκάτων ἐτησίως. Ὁ Γαέτας (καὶ ὁ Πυρόπουλος) δὲν εἶταν ἄγνωστα πρόσωπα στὴν ὑπηρεσία αὐτὴ ἀφοῦ εἶχαν ἐνοικιάσει καὶ παλαιότερα τὶς ἄλυκὲς τοῦ νησιοῦ. Ὡστόσο τὴν περίοδο αὐτὴ ἔκριναν κατάλληλη προκειμένου νὰ δοκιμάσουν τὶς δυνάμεις τους στὴν προσπάθεια τῆς μερικῆς ἀντικατάστασης τῆς παραγωγῆς ψιλοῦ ἁλατιοῦ ἀπὸ χοντρό, ἐπειδὴ ἐκτιμούσαν ὅτι ἔτσι θὰ εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ πουλήσουν τὸ νέο προϊόν σὲ καλύτερη τιμὴ ἔξω ἀπὸ τὸ νησί.

Φυσικὰ ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ δὲν εἶταν δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθεῖ χωρὶς τὴν ἔγκριση τῆς βενετσιάνικης διοίκησης καθὼς ἡ ποιότητα καὶ ποσότητα τοῦ προϊόντος προσδιορίζονται πάντοτε μέσα στὶς γενικότερες ρυθμίσεις ποὺ καθορίζουν τὴν λειτουργία τῆς παραγωγῆς καὶ διάθεσης τοῦ ἁλατιοῦ. Ρητὴ ἐντολὴ ὅμως ποὺ νὰ ἐγκρίνει τὴν καινοτομία δὲν ὑπάρχει στὴν δικογραφία· ὡστόσο τὸ διάταγμα ποὺ ἐκδίδει ὁ διοικητὴς τοῦ νησιοῦ μὲ τὸ ὅποιο καλεῖ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν Καταστάρι καὶ Μετόχι νὰ ξεκινήσουν τὶς προκαταρκτικὲς ἐργασίες στὶς ἄλυκὲς ἀναφέρεται σαφῶς στὴ νέα μέθοδο¹¹ χωρὶς μάλιστα

10. Ἡ ὑποχρέωση τῶν διαδίκων νὰ καταθέτουν τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ὑπὸ τὴν μορφή ἐντύπου προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς 27^{ης} Μαρτίου 1718 καὶ εἶναι προφανές ὅτι ἐπιδιώκει νὰ ἐνισχύσει τὴν κρατικὴ τυπογραφία τῆς Βενετίας.

11. *Per far esperimento di nuova fabbrica de Sali all' uso di Trapano si ha dovuto riformare vintiquattro Saline, e ridurre in minor numero* (Stampa, σ. 28).

νά δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ένω αντίθετα έπισημαίνει ρητά, όπως είδαμε, τίς άλλες ύποχρεώσεις τους.

Οί κάτοικοι όμως τών χωριών αυτών αντιδρούν με δριμύτητα στη νέα μέθοδο και έχοντας ως εκπροσώπους τούς 'Αναστάσιο Γκοϋσκο, Γεώργιο Πατρινό, 'Αντώνιο Βούτο και 'Αναστάσιο Χαριτά προσφεύγουν στην τοπική και στην κεντρική έξουσία προκειμένου αυτές να απαγορεύσουν την καινοτομία πού έπιχειρούν να επιβάλλουν οί ένοικιαστές¹². Τά στηρίγματα τους βρίσκουν σε παλαιότερο Διάταγμα του Γενικού Προνοητή Vincenzo Vendramin τó όποιο καθόριζε τά τής λειτουργίας τών άλκων. Φυσικά έπισημαίνουν ότι τó νέο σύστημα θά βλάψει και τά δικά τους συμφέροντα αλλά κυρίως έκείνα του Δημοσίου.

Οί ένοικιαστές τών άλκων με την σειρά τους προσφεύγουν στον Προνοητή του νησιού και αντίτασσουν τά έπιχειρήματα και τούς λόγους για τούς όποιους ή νέα μέθοδος είναι προς τó συμφέρον του Δημοσίου, συμφέρον στο όποιο βέβαια έμπεριέχεται και τó δικό τους.

Τό Δημόσιο συμφέρον λοιπόν θά ώφεληθει από την παραγωγή χοντρών άλατιών επειδή αυτά έξάγονται από τó νησί και συνεπώς θά προκύψει άλλη τιμή διάθεσης, άλλοι δασμοί έξαγωγής, ένω διαβεβαιώνουν ότι παράλληλα είναι σε θέση να καλύψουν και όλες τίς έπιτόπιες ανάγκες οί όποιες, όπως και αυτοί όμολογούν, άπαιτούν ψιλά άλάτια καθώς αυτά είναι κατάλληλα για τó άλάτισμα, δηλαδή την συντήρηση του έλαιοκάρπου. Τά έπιχειρήματά τους αυτά τά ένισχύουν και με άλλα ούσιαστικά στοιχεία: πρώτα - πρώτα στην προσπάθειά τους να αντιδράσουν στο "ίστορικό" έπιχείρημα τών αντιδίκων τους για συνεχή παραγωγή ψιλού άλατιού στο νησί άνα τούς αιώνες, άναζητούν και βρίσκουν μνείες για παλαιότερες προθέσεις του Δημοσίου να έπιχειρήσει και στην Ζάκυνθο την παραγωγή χοντρού άλατιού, οί όποιες όμως έμειναν στο στάδιο τής πρόθεσης έξαιτίας, κυρίως, τής έλλειψης πρωτοβουλίας εκ μέρους τών παλαιότερων ένοικιαστών αλλά και έξαιτίας τής έλλειψης ειδικευμένου τεχνίτη πού θά μπορούσε να ύλοποιήσει τά σχέδια αυτά. Οί ίδιοι όμως, όπως άναφέρουν, έφεραν ειδικό τεχνίτη από τó Δρέπανο τής Σικελίας, χώρο μεγάλης παραγωγής χοντρού άλατιού, τόν όποιο πλήρωσαν οί ίδιοι ένω και όσες πρόσθετες έργασίες πρέπει να γίνουν για την αντικατάσταση τών πολλών μικρών και ρηχών άλοπηγίων με λιγότερα αλλά μεγαλύτερα και βαθύτερα δέν πρόκειται να κοστίσουν τίποτε στο Δημόσιο άφου θά τά αναλάβουν οί ίδιοι. Έξάλλου βεβαιώνουν ότι για τή νέα μέθοδο δέν χρειάζονται έπιπλέον άτομα, όπως, αντίθετα, ύποστηρίζουν οί κάτοικοι τών χωριών.

Τό νέο έτος 1735 βρίσκει τά αντιμαχόμενα μέρη στην ίδια γραμμή τής αντι-

12. *...presumono contro i Publici Decreti, et antica consuetudine alterare il sistema delle Saline di questa Isola, a cui si sono obbligati li loro Comuni di lavorare giusto le condizioni contenute nelli Capitoli della loro esenzione firmata da Sua Eccellenza Proveditor General Inquisitor Vincenzo Vendramin confermata dall' Autorità dell'Eccellentissimo Senato...* (Stampa, σ. 30).

παράθεσης. "Όμως στις 2 Μαΐου 1735 του έτους αυτού οι κάτοικοι των χωριών έχουν την πρώτη επιτυχία αφού καταφέρνουν να αποσπάσουν από την Ανογαγία την απαγόρευση της νέας μεθόδου. "Ωστόσο ο Προνοητής του νησιού Τζιρολάμο Μινότο υποβάλλει στις 23 Αυγούστου προς την κεντρική έξουσία έκθεση¹³ με την οποία περιγράφει την κατάσταση που διαμορφώθηκε στις άλυκές. "Η θέση του είναι συμβιβαστική και θεωρεί ότι με δική του πρωτοβουλία τα πράγματα δεν μεταβλήθηκαν· δηλαδή οι έκμεταλλευτές των άλυκων προχώρησαν στην παραγωγή χοντρού άλατιου χωρίς όμως να μειωθεί ή παραγωγή του ψιλού και έτσι, υποστηρίζει, ότι ουσιαστικά υπάρχει το κέρδος του χοντρού άλατιου ενώ είχε εξαλειφθεί ο κίνδυνος της έλλειψης ψιλού προϊόντος, απαραίτητου για τις έλιές.

Παρά την απαγορευτική διαταγή οι έκμεταλλευτές των άλυκων διατηρούν τα άλοπήγια του χοντρού άλατιου και προβαίνουν σε όλες τις εργασίες για την συνέχιση της καινοτομίας. Συγχρόνως προσφεύγουν εκ νέου στην κεντρική διοίκηση και επαναλαμβάνουν τις ωφέλειες που πρόκειται να αποκομίσει το Δημόσιο από αυτούς. Οι κάτοικοι των χωριών αντιδρούν και προσάγουν ένορκες καταθέσεις κατοίκων που διαβεβαιώνουν ότι ή παραγωγή εξακολουθεί παρά την απαγόρευση¹⁴. Τώρα έρχεται και ή σειρά του Γενικού Προνοητή της Θάλασσας Pietro Vendramin να ασχοληθεί με την υπόθεση. Σ' αυτόν λοιπόν υποβάλλουν οι ένοικιαστές των άλυκων ένα υπόμνημα με τις θέσεις τους από το οποίο προέρχεται το νέο στοιχείο ότι εκτός του ότι θα διατηρήσουν αμετάβλητη την παραγωγή του ψιλού άλατιου θα τροφοδοτούν έτησίως το Δημόσιο με 1500 mozza¹⁵ χοντρού άλατι, όπως συμβαίνει και με την Λευκάδα.

"Ο Γενικός Προνοητής στις 21 "Οκτωβρίου 1735 υποβάλλει στις βενετικές αρχές την αναφορά του¹⁶, ή οποία επικεντρώνεται γύρω από το θέμα του λαδιού. Αυτό θεωρεί ότι είναι το κύριο προϊόν του νησιού και από αυτό κερδίζει το Δημόσιο. "Ετσι καθώς ή παραγωγή τείνει συνεχώς να αύξάνεται επειδή φυτεύονται νέα έλαιόδενδρα, εκτιμά ότι ή παραγωγή του ψιλού άλατιου είναι απαραίτητη για την συντήρηση του έλαιοκάρπου και κατά συνέπεια ή παραγωγή του μάλλον πρέπει να αύξηθει δεδομένου ότι έχουν γίνει εισαγωγές άλατιου και από την Τουρκία (έννοει φυσικά τις άπέναντι άκτες της Πελοποννήσου).

13. Stampa, σ. 38-30, έκθεση της 20^{ης} "Ιουλίου 1735· να σημειώσουμε εδώ ότι και ο Προνοητής αναφέρει το γεγονός της παλαιότερης αποτυχημένης απόπειρας παραγωγής χοντρού άλατιου στο νησί, την οποία αποδίδει στο κλίμα αλλά κυρίως στην έλλειψη ικανών τεχνιτών.

14. "Ως μάρτυρες καταθέτουν ο Στάθης Νικολάου Μαρίνος από το χωριό Έξαχώρα, ή Κυριακή Βερτζάγια από το χωριό Πηγαδάκια και ο Φραγκίσκος Σπεταιέρ, κάτοικος στην ένορία της "Αγίας Τριάδας στην πόλη της Ζακύνθου.

15. Το μέτρο αυτό αντιστοιχεί περίπου προς 152, 40 κιλά (Κολυβά δ. π., σ. 73).

16. Stampa, σ. 51-53.

Βέβαια συνυποβάλλει και τις προτάσεις των ένοικιαστών που υποστηρίζουν το έγχείρημά τους· αλλά είναι προφανές ότι με την θέση που παίρνει για το λάδι του νησιού έχει συγχρόνως απορρίψει την καινοτομία· και βέβαια η γνώμη του είναι ιδιαίτερος βαρύνουσα.

Κατόπιν τούτων η απόφαση που εκδίδεται στις 21 Ίανουαρίου 1736¹⁷ δέν μπορεί παρά να έπαναφέρει όριστικά τά πράγματα στην θέση τους άπαγορεύοντας η μάλλον μεταθέτοντας την παραγωγή χοντρού άλατιού για τó μέλλον, όταν θά ύπάρχει πραγματικά ανάγκη γενικότερης αύξησης αυτού του είδους τής παραγωγής.

Η διένεξη θά συνεχιστεί σε κλίμα πλέον μνησικακίας μεταξύ των δύο μερών: συγκεκριμένα οί ένοικιαστές άπαγορεύουν την δόσκηση τής περιοχής και άπαιτούν κάποια άποζημίωση άπό τους κατοίκους· αυτοί άντιπροτείνουν τά δίκιά τους και άπαιτούν να έπανέλθουν οί άλυκές στην προηγούμενη κατάσταση με έξοδα των ένοικιαστών. Άπό τά έγγραφα που συνεχίζονται και μετά την λήξη τής ένοικίασης άναδεικνύεται διάδηλος ό φόβος των κατοίκων για την νέα μέθοδο. Έτσι άν και παράγεται ψιλó άλάτι, όπως και κατά τά προηγούμενα χρόνια, η παρουσία και μόνο των καινούριων άλοπηγίων συντηρεί ζωηρή την άνησυχία και τόν έννευρισμό τους. Άπό όλη αυτή την άνταλλαγή των άλληλοκατηγοριών ένδιαφέρον παρουσιάζει ένα έγγραφο μαρτυρικών καταθέσεων πολλών κατοίκων άπό διάφορα χωριά του νησιού ότι τó άλάτι που άρμόζει στις έλιές είναι τó ψιλó και όσες φορές χρησιμοποιήθηκε χοντρού τó λάδι που παρήχθη είταν πολύ κακής ποιότητας. Έξάλλου υποστηρίζουν ότι ό νέος τρόπος παραγωγής άπαιτεί περισσότερες δυνάμεις, περισσότερους άνθρώπους και αυτό θά έχει ως συνέπεια να παραμεληθούν οί άλλες εργασίες τους και κυρίως η καλλιέργεια τής σταφίδας, πράγμα που θά απέδαινε τελικά εις βάρος των δημοσίων συμφερόντων¹⁸. Τó χοντρού χαρτί όμως στο όποιο στηρίζουν την όλη έπιχειρηματολογία τους είναι η απόφαση του Γενικού Προνοητή των Ίονίων

17. Stampa, σ. 54-55: άπόφαση τής 21^{ης} Ίανουαρίου 1736 (1735 κατά τó βενετσιάνικο ήμερολόγιο) In Pregadi.

18. Οί κάτοικοι που μαρτυρούν είναι: Άναστάσιος Μαλαπέτσας άπό τó Γερακαριό, Νικολέτος Σπαθής άπό τά Πηγαδάκια, Παύλος Πλαίσας, Ίωάννης Μαρίνος και Βασίλης Πλαίσας άπό την Κούκωση· παπαΓιάννης Μαρίνος, Άνδρέας Βερτζάγιας, Γιάννης Λόξας, Στάθης Λόξας άπό τά Πηγαδάκια· Πέτρος Ραζής, Πέτρος Μπάρτσελης, Άναστάσιος Προδής άπό τó Γαλάρο· Μάρκος Βοζαίτης(ς), Δημήτρης Ρουκανάς, Σπύρος Σταμίρης άπό τόν Άγιο Δημήτριο· Γιάννης Στήθου, Δημήτριος Σπίκος (ς), άπό τις Κάτω Βολίμαις· Λεονάρδος Ποταμίτης, Νικολέτος Θεοδόσης και Στάθης Θεοδόσης άπό τις Μέσες Βολίμαις· Άντζελότος Βεστούλας άπό τή Λούχα· μοναχός Συμεών Θεοδόσης· παπαΓιώργης Πασχάλης άπό τó χ. Άμπελος· Άναστάσιος Καμπιώτης, Άναστάσιος Γιατρας και Παναγιώτης Μποζίκης άπό τις Μονιές· Άνδρέας Καμπιώτης· Φωτεινός Πλαίσας, Παναγιώτης Πλαίσας και Σπύρος Κροκιδάς άπό τó Σκουλικάδο· Ζαχαρίας Λούπου, Άντώνης Μαρίνος και Γ. Μαρίνος άπό την Έξωχώρα· Παναγιώτης Τσουκαλάς και Άποστόλης Πυλαρινός άπό τις Όρθωνιές· Άνδρέας Κοντονής άπό τó Σαρακινάδο·

νήσων Βιτζέντζο Βεντραμίν της 11^{ης} Ιουνίου 1694, η οποία προέβλεπε με κάθε λεπτομέρεια τα της λειτουργίας των άλυκων της Ζακύνθου, τις υποχρεώσεις των κατοίκων, τις απαλλαγές τους από άλλες υποχρεώσεις κ.λπ. και στην όποια φυσικά δεν γινόταν κανένας λόγος για την ποιότητα του άλατιού· άλλωστε δεν ήταν και ο άρμόδιος για να λάβει τέτοιου είδους αποφάσεις.

Αυτή είναι η υπόθεση της καινοτομίας που προσπάθησαν να εισαγάγουν οι ένοικιαστές των άλυκων της Ζακύνθου και οι αντιδράσεις που συνάντησε. Φυσικά πάνω απόλα υπάρχει η κεντρική έξουσία όπως αυτή διαρθρώνεται, που πρέπει να δώσει λύση στο πρόβλημα. Στο πεδίο αυτό φαίνεται ότι υπάρχει κατ' αρχήν άνοχη προς την μεριά των ένοικιαστών οι όποιοι έχοντας άρχισει την παραγωγή χοντρού άλατιού με δική τους πρωτοβουλία είχαν το σθένος να την συνεχίσουν ακόμη και όταν αυτή απαγορεύτηκε από την πρωτοδάθμια δικαιοσύνη, πράγμα που ίσως σημαίνει ότι υπάρχει κάποιος που κλείνει το μάτι πονηρά στους ένοικιαστές. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι αυτοί τολμοῦν να ζητήσουν ανανέωση της ένοικίασης για άλλα οκτώ χρόνια αναλαμβάνοντας την παράλληλη υποχρέωση να προμηθεύσουν το νησί και με όλα τα απαιτούμενα ψιλά άλατια ώστε να πάψει η αντίδραση των κατοίκων.

Η άρνητική απόληξη του επεισοδίου αυτού φαίνεται λογική και πάντως άναμενόμενη και με αυτά τα δεδομένα αφού οι ένοικιαστές δεν είχαν την παραμικρή υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας, ούτε άλλωστε φαίνεται ότι προσπάθησαν προς την κατεύθυνση αυτή. Ωστόσο πιστεύω ότι υπάρχει και κάτι άλλο, περισσότερο σημαντικό που επηρέασε το όλο πλέγμα του συσχετισμού. Πρόκειται φυσικά για την γενικότερη πολιτική γύρω από το άλατι του Ιονίου, όπως ασκείται κυρίως μέσω των άλυκων ενός άλλου νησιού του έπτανησιακού συγκροτήματος και συγκεκριμένα μέσω των άλυκων της Λευκάδας. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1720 στο νησί αυτό αρχίζουν να δημιουργούνται σοβαρές μεταβολές στην παραγωγή του άλατιού. Συγκεκριμένα στον χώρο εισέρχεται δυναμικά ο Δημήτριος Περούλης, ο όποιος έχοντας καλά κατανοήσει τις

Μάρκος Αντύπας από το Γαϊτάνι· Στάθης Κατραμής και Νικολέτος Μαρόπουλος από τον Άγιο Κήρυκο· Παναγιώτης Βιλιάρδος από το Μπανάτο· Ανδρέας Μούσουρας από την Κουκουναριά· Νικολός Δραγώνας· Αλοΐζιος Βούλτζος από το Καλιπάδο· Κωνσ. Πομώνης από το Τραγάκι· Γιάννης Πέτας από το Μπελούσι· Τζαννέτος Γεωργόπουλος από το Μέσο Γερακαριό· Παναγιώτης Λιθέρης από το Κερί· Παναγιώτης Παλιοδόδωρος από τα Λιβάδια· Αθανάσιος Καρμαλίκης από τον Πεισινώνα· Άγγελος Βισθάρδης από το Μουζάκι· Παναγιώτης Νέγκας από το Ρομίρι· Μάρκος Σούρης από το Λαγοπόδο· Πέτρος Κοκολίνης από το Μαχαιράδο· Νικολέτος Βόσσοσ από το Μελινάδο· Φραγκίσκος Τουρίκης από το Μπουγιάτο· Νικολέτος Άγρασιδάκης από τα Λαγκαδάκια· Κωσταντής Δραγώτης από τη Φιολίτη· για την πλειονότητα αυτών πληροφορίες βέβαια υπάρχουν στο πάντα χρήσιμο Λεξικό του Λ. Ζώη. Έξάλλου υπογράφουν μη κατονομαζόμενοι κάτοικοι από τα χωριά Φαγιά(ς), Δράκα, Καμπί, Γύρι, Άγιος Λέων και Κοιλιωμένος.

ανάγκες του βενετικού μονοπωλίου του αλατιού προβαίνει στην κατασκευή νέων άλυκων στο νησί – χωρίς να διακόψει βέβαια την λειτουργία των παλαιών άλυκων– οι οποίες παρήγαγαν αποκλειστικά χοντρά αλάτια σε μεγάλες ποσότητες, προκειμένου να αναπληρωθεί η παραγωγή εκείνων της Νότιας Ιταλίας. Κατά συνέπεια κάθε προσπάθεια παραγωγής χοντρού αλατιού πρέπει όπωσδήποτε να έχει την δική του έγκριση αφού εκτός των άλλων ο Περούλης διαθέτει και πλοία που έχουν αναλάβει την μεταφορά του προϊόντος και μπορεί έτσι να επηρεάζει αποφασιστικά τις εξελίξεις. Η βεβαιότητα της παρέμβασης του Περούλη ενισχύεται περισσότερο από το γεγονός ότι ανάμεσα στα έγγραφα που αποτελούν την δικογραφία της ζακυνθινής υπόθεσης υπάρχουν και αρκετά με τις υποθέσεις των άλυκων της Λευκάδας, όπου κυριαρχεί η προσωπικότητα του Περούλη και των ενεργειών του. Σε κάποια στιγμή άλλωστε η παρατήρηση ότι τα χοντρά αλάτια της Λευκάδας εξυπηρετούν πλήρως τις ανάγκες της Βενετίας αποτελεί στοιχείο της όλης επιχειρηματολογίας.

Η προσπάθεια λοιπόν των ένοικιαστών για την παραγωγή νέας ποιότητας αλατιού και μάλιστα σε μικρή ποσότητα και χωρίς ανατροπή της άπαιτούμενης ροής ψιλού αλατιού δεν ευδωθήκε. Οι αντιδράσεις που συνάντησε είχαν τέτοιες που δεν υπήρχε τρόπος υπέρβασής τους. Φαινομενικά κερδίζουν τις έντυπώσεις οι κάτοικοι των χωριών του νησιού που μάχονται για την διατήρηση του τρόπου εργασίας που ξέρουν καλά και έπι του όποιου, όπως συνεχώς παρατηρούν, έχουν στηρίξει και τις άλλες παραγωγικές δραστηριότητές τους. Στην ουσία οι διαμαρτυρίες τους δεν θα είχαν μεγάλες πιθανότητες έπιτυχίας αν η οικονομική συγκυρία που ευνουόσε την παρέμβαση του Περούλη και την προάσπιση των συμφερόντων του δεν ήταν σύμφωνη με τις έπιδιώξεις τους¹⁹. Φυσικά γι αυτούς η ανατροπή παγιωμένων πρακτικών με τις οποίες πορεύονταν τόσα χρόνια ήταν όξυ πρόβλημα παρά τις διαβεβαιώσεις των ένοικιαστών ότι τα ψιλά αλάτια δεν θα έλειπαν· ώστόσο μέσα στο στάδιο της ύφεσης που βρίσκεται το βενετικό κράτος και μέσα στο όποιο είναι εύκολο ισχυρές προσωπικότητες να έπωφεληθούν άκριβώς από την κρίση και να την έκμεταλ-

19. Φυσικά ό Περούλης ρυθμίζει την πολιτική του στο ζήτημα της παραγωγής αλατιού έχοντας ύπόψη την κατάσταση που επικρατεί στους χώρους διάθεσης που είναι οι περιοχές της Β. Ιταλίας με άπώληξη την Έλβετία· εκεί κυριαρχεί έντονος ανταγωνισμός και ίδιως για τα χοντρά αλάτια. Για το θέμα αυτό μάλιστα διαθέτουμε μιά μεταγενέστερη (8 Ιουνίου 1757) πολυσέλιδη (σ. 197) έκθεση του Ottavio Galiffa ό όποιος κάνει διάφορες προτάσεις για την πολιτική που όφείλει να ακολουθήσει η Βενετία σχετικά με την παραγωγή και το έμπόριο του αλατιού. Ό Βενετός λοιπόν άξιωματούχος αναφέρει στη σ. 36 του Έπιμνήματός του: *La fabrica de sali grossi nelle saline del Zante fu con giustizia proibita dal Eccellentissimo Senato durante li partiti di S. Maura, poichè essendo tutti due questi sali della medesima natura, cioè sali semplicemente grossi et essendo il prodotto di quelli di S. Maura superiore di molto al possibile smaltimento per li consumi dello Stato...* (A.S.V., Archivio Privato dei Conti Perulli, b. 33, Reg. 12).

λευθοῦν πρὸς ὄφελός τους, τὰ συμφέροντα τοῦ Περούλη στοιχίζονται μὲ τις ἐπιδιώξεις τῶν χωρικῶν τῆς Ζακύνθου καὶ γι αὐτὸ οἱ τελευταῖοι ἔχουν τὴν εὐκαιρία καὶ τὴν δυνατότητα νὰ συνεχίσουν –μετὰ τὴν μικρὴ ἀνώμαλη γι αὐτοὺς παρεμβολή– ἀπρόσκοπτα τὶς δραστηριότητές τους.

Ἐφεξῆς ὁμως τὰ πράγματα θὰ προσδιοριστοῦν καλύτερα ἐνῶ συγχρόνως ἀναδεικνύονται καλύτερα καὶ οἱ λόγοι ποὺ ματαίωσαν τὸ ἐγχείρημα. Στὴν νέα προκήρυξη γιὰ τὴν ἐνοικίαση τῶν ἄλυκῶν τῆς Ζακύνθου (23 Φεβρουαρίου 1737) περιλαμβάνεται ἕνας νέος ὅρος γιὰ πρώτη φορὰ ποὺ ἀπαγορεύει τὴν παραγωγή χοντροῦ ἁλατιοῦ στὸ νησί, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς παραγωγῆς παρόμοιας ποιότητας στὴν Λευκάδα. Ἔτσι τὰ πάντα ἀφήνονται στὴν δικαιοδοσία τοῦ Περούλη ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ προσδιορίσει τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα τοῦ παραγομένου ἁλατιοῦ στὰ Ἑπτάνησα. Τὸ πράγμα καθίσταται πλέον ἐμφανές ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση τῶν νέων ἐνοικιαστῶν τῶν ἄλυκῶν τῆς Ζακύνθου νὰ συνδέσουν τὶς δραστηριότητές τους μὲ τὴν γενικότερη πολιτικὴ γιὰ τὸ ἅλατι ποὺ ἀσκεῖται ἀπὸ τὸν Δημήτριο Περούλη.

Π Α Ρ Α Π Τ Η Μ Α

Polizza d' Incanto per le Saline del Zante, e Catastari, Approvata con Decreto dell' Eccellentissimo Senato 23 Febbraro 1736

Se affitta al Pubblico Incanto le Saline del Zante e Catastari e saranno deliberate a chi offerirà il maggior Pubblico vantaggio e per le seguenti condizioni essecutive delli Sovrani Decreti 7 Giugno 1725, 16 e 22 Gennaro 1727, 17 Aprile e 8 Maggio 1728, 19 Luglio 1732, e 30 Gennaro 1736.

Primo. Si deliberaranno per anni cinque, e non più da incominciare nel giorno, che sarà dichiarato nella Polizza di Offerta a stampa, sopra la quale altro non potrà l' Offerente notar con la penna, che il giorno, mese ed anno, la somma del danaro, che vorrà pagare ogni anno e la sottoscrizione del suo nome e cognome, o per se, o per chi sarà da lui dichiarato, et essendovi aggiunte altre parole, la Offerta non sarà balottata, ma si averà per nulla, come se presentata non fosse.

Secondo. La somma annua, per cui saranno deliberate doverà esser pagata nella Camera del Zante in due ratte all' anno di mesi sei l' una dopo tratto, di modo che ogni sei mesi sia pagata la metà dell' affitto. Avverrendo, che doverà pagar le Gazette a tre bezzi l' una, e in conseguenza Gazette 82 e due terzi gli saranno valutate, e poste a credito per un Ducato da Lire 6:4 di tal moneta. Dovendo poi delli pagamenti come sopra fatti nella Camera del Zante produrre la Copia di Partita in forma legale, per essergliene dato credito in questo Eccellentissimo Magistrato, a confronto del debito, che gli sarà piantato in conformità della deliberazione.

Terzo. Sarà intieramente levata la facoltà di condur alcuna quantità di quei sali minuti a Venezia, ed al Pubblico Serenissimo l' obbligo di riceverli, e pagarli, se non in caso d' espresso bisogno e con positivo Decreto dell' Eccellentissimo Senato.

Quarto. Non potrà il Conduttore vender il sale a maggior prezzo di soldi 23 al bacile, e questi in moneta di rame, con le Gazette a tre Bezzi, come anco da lui saranno pagate in Cassa Publica senz' altro sopraggio o ragguglio, rispetto al maggior, o minor valore del cecchino in Piazza.

Quinto. Le misure, con le quali si venderà il sale, doveranno esser regolate in conformità del Campion Veneto; e quanto al modo di misurare, si osserverà l' uso inveterato della misura rasa; dovendo per ogni buon fine essere da Sue Eccellenze Proveditori al Sal spedito al Zante un nuovo Campione bollato col bollo del loro Eccellentissimo Magistrato, da conservarsi esso Campione in quella Publica Cancellaria, al quale doveranno/ uniformarsi tutte le misure, con le quali si venderà il sale nell' Isola tanto alle saline, quanto in Città.

Sesto. Non doverà il Conduttore sotto qualunque immaginabile titolo o pretesa ricevere da compratori oltre il prezzo stabilito nel precedente quarto Capitolo, alcun' altra contribuzione o regalo, sia di che quantità, o qualità esser si voglia, o in danari, o in robba; e sarà sempre pronto, o sarà esser pronte altre persone in sua vece per tutto il tempo della stagione, e fabrica del sale, nelli giorni et ore più comode al popolo, per somministrargli e vendergli il sale, e mancando a questa espressa obbligazione o contrafacendo al risoluto divieto nella materia de Regali sudetti, soggiacerà alle più severe pene, secondo la qualità ed il numero delle trasgressioni ad arbitrio dell' Illustrissimo Proveditor del Zante, che averà facoltà di forma processo sopra qualunque indolenza, che da chi si sia gli fosse portata in tale materia, e devenire al più severo castigo di rei, salva l' Appellazione alli aggravati al Magistrato Eccellentissimo al Sal, in conformità della prattica e Leggi multiplici in materia de Pubblici Partiti de Sali.

Settimo. Quanto alle cauzioni da darsi, doverà esser inviolabilmente essequito il quinto delli Capitoli Generali di questo Partito stabiliti con l' autorità dell' Eccellentissimo Senato l' anno 1634; dichiarando espressamente, che doveranno esser dati li pieggi in Venezia per l' importar di ducati 2000 B.V. per tutte le cause espresse in detto Capitolo quinto, che doveranno obbligarsi simul et insolidum per detta summa, e ciò nel termine di giorni otto, dopo la deliberazione, per esser nel termine di giorni quindici approvati dalli due Magistrati uniti delli Eccellentissimi Proveditori al Sal, e Proveditori in Cecca ridotti al numero di sei con voti cinque, e se la riduzione sarà di sette con voti sei almeno; e dall' osservanza di questo, o di cadaun altro Capitolo così delli Generali del Partiro, come della presente Polizza in qual si sia parte o condizione, non potrà mai esser dispensato, se non con positivo Decreto dell' Eccellentissimo Senato.

Ottavo. Durante con effetto la fabrica de sali grossi d Santa Maura per conto delli già deliberati partiti, non sarà permesso il fabricarne di tal genere in alcuna quantità nelle saline sudette del Zante e Catastari; con dichiarazione, che mancando avanti al terminare delli sudetti Partiti la fabrica di Santa Maura; onde si aprisse il caso di poterla istituire nell' isola del Zante; saranno all' ora salvi gli opportuni Publici esami sopra la prelazione già dimandata dal Partitante di Santa Maura, con tutte quelle convenienze che militar potessero a di lui favore, come fù espressamente risservato anco nel Decreto 21 Genaro 1735.

Nono. Con tutti li modi, patti, condizioni, obbligazioni e privilegi rispettivamente, come nelli Capitoli Generali, stabiliti con Terminazione degl' Illustrissimi et Eccellentissimi Signori Proveditori et Inquisitor al Sale 12 Aprile 1634, in esecuzione di Decreto dell' Eccellentissimo Senato 25 Febrao 1632 per la Deliberazione et Amministrazione delle dette Saline e come nei precedenti, e spirata Condotta; nelle cose però e parti non repugnant a quanto resta espressamente dichiarato nella presente Polizza d' Incanto.

Giuseppe Bonomelli, Nod.(aro) al Sal.

